

Rezistența armată și salvarea ființei naționale, etape ale procesului de întregire a României (1916-1918)

Corneliu Mihail LUNGU

În pofida faptului că denigratorii încearcă să demitizeze istoria românilor, realitatea, evenimentele, dar mai cu seamă documentele de arhivă păstrate și transmise peste ani demonstrează fără putință de tăgadă justetea intrării noastre în prima conflagrație mondială la 1916 pentru împlinirea unui ideal național.

Din monumentală *Istorie a războiului pentru întregirea României*¹ a lui Constantin Kirițescu rezultă că poporul român, care „nu a fost printre răsfățații istoriei avea „mai mult ca jumătate din pământul și neamul său sub jugul strein”. Tocmai de aceea „Constituirea unui stat românesc, care să cuprindă pe toți Români pe tot pământul românesc: acesta era **idealul național** în care au crescut toate generațiile de Români de aproape un veac încoace”².

Dintre multele mărturii documentare ale vremii care susțin asemenea adevăr am selectat în mod special un *Memorandum* înaintat de maiorul american Stanley Washburn Departamentului de Stat al SUA. În calitatea sa de corespondent de presă în Rusia și România, respectivul maior a întocmit „un memoriu asupra situației din România de la începutul campaniei...atât de cuprinzător întrucât doresc ca Departamentul de Stat să aibă la dispoziție toate cunoștințele deținute, bazate pe informații culese în urma discuțiilor purtate „cu regele, cu regina, cu împăratul și cu nenumărate alte persoane”³.

¹ Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României (1916-1918)*, București, 1922.

² *Ibidem*, p. 2.

³ 1918 la Români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Documente externe (1916-1918), vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 980.

După o înterviedere cu Ferdinand, în septembrie 1917, conform propriei mărturisiri, maiorul a întocmit „o declarație a regelui pe care regina l-a convins să o accepte”. Întrucât Majestățile Lor l-au asigurat că textul reprezintă „părerea și convingerea lor sinceră asupra adevărului” a socotit oportună punerea lui la dispoziția presei europene pentru că „declarația merită să fie citită în întregime”⁴.

O primă idee a suveranului român asupra căreia se impune să stăruim se referă la modul deformat în care era prezentată atitudinea României în război. Drept urmare, Ferdinand socotea „nimerit și corect ca lumea să-și dea seama și să înțeleagă în mod clar pentru ce luptă România în această mare confruntare”⁵. În asemenea context a ținut să remarce că România nu a intrat în război din considerente politice, diverse mașinațiuni și sentimente potrivnice, ori rea-credință față de Puterile Centrale. Decizia României, în accepțiunea suveranului „s-a bazat pe cele mai înalte principii ale naționalităților și ale idealurilor naționale, iar chemarea celui mai pur sânge românesc, al celor care trăiesc dincolo de Carpați, în Transilvania a exercitat dintotdeauna cea mai puternică influență asupra opiniei publice din întreaga Românie, „de la tron și până la cel mai de jos țăran”⁶. Dovedind o putere de analiză remarcabilă, Ferdinand a explicat în mod argumentat politica de neutralitate adoptată și prelungirea ei până la momentul oportun.

Cu toate că pe parcursul desfășurării războiului a simțit efectele presiunilor făcute asupra ei de către „forțele oculte ale intrigilor inamice”, România nu a cedat și nu a intrat în focul luptelor „împotriva propriilor interese reale”. Mai mult decât atât, după cum sublinia Ferdinand, dacă lumea ar fi cunoscut „adevărata stabilitate a caracterului românesc”, atunci ar fi înțeles că în anul 1915, când Rusia era aproape învinsă, Anglia și Franța erau în impas, iar Austria, Turcia și Bulgaria, sprijinite de batalioane germane acționau în Balcani, „românii au rămas fideli instinctelor lor celor mai bune și nu au putut fi scoși din neutralitatea lor”⁷. Mergând cu analiza mai departe regele aprecia că România a așteptat momentul propice când putea să acționeze considerând că este

⁴ *Ibidem*, p. 981.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 982.

⁷ *Ibidem*.

sigură că se poate apăra și că are sprijinul aliaților. Intrând în război ea și-a pus în joc întregul viitor, dar bizuindu-se pe curajul poporului și pe sprijinul militar și economic al aliaților a crezut și avut încredere în „păstrarea existenței ei naționale”⁸. Totodată și-a asumat un mare risc fiind conștientă de faptul că inamicul va căuta să o pedepsească pentru „cutezanța ei de a se fi alăturat cauzei dreptății și de a lupta pentru eliberarea poporului său din Transilvania”⁹. Din nefericire acest lucru s-a întâmplat chiar din prima lună, când, așa cum aprecia Ferdinand „Bucureștiul a fost bombardat în mod barbar și crud de dirijabile și avioane, zi de zi”¹⁰.

Referindu-se la efectele acestor acțiuni regele a sesizat că inamicul nu a reușit decât să creeze resentimente ce au antrenat împotriva lui întreaga națiune. Dar „adevărata stabilitate a caracterului românesc” definită de suveran în *Declarația* sa nu a răspuns cu aceleași arme, poporul român, rămânând statornic credinței în justetea cauzei sale și cu „conștiința faptului că este capabil de toată dârzenia, eroismul și sacrificiul ce i se vor cere”, care nu vor fi zadranice, iar „victoria finală trebuie să fie și va fi rezultatul inevitabil”¹¹.

După intrarea în război din toamna anului 1916 situația României, mai cu seamă din punct de vedere militar, a devenit critică. Nu ne-am propus să stăruim asupra desfășurării luptelor și a operațiunilor militare, întrucât pe lângă *Istoria* lui Constantin Kirițescu și *Notițele zilnice*¹² ale lui Alexandru Averescu, de-a lungul anilor au văzut lumina tiparului alte numeroase lucrări, studii și articole de specialitate, între care un loc bine definit l-au ocupat cele ale istoricilor militari. Tocmai de aceea am considerat suficient să insistăm doar asupra rezistenței poporului român și a modului în care opinia publică și diplomația europeană au perceput evenimentele desfășurate și situația din România.

Un prim aspect se referă la pericolele ce amenințau România, adevărata țintă asupra căreia erau îndreptate privirile și acțiunile pornite din toate direcțiile spre ea.

⁸ *Ibidem*, p. 983.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, p. 984.

¹² Mareșalul Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din războiu (1916-1918)*, Edit. „Cultura Națională”, București.

Dovadă grăitoare în acest sens un raport al ministrului plenipotențiar al Saxoniei la Viena, Alexander Nostitz, care la 8 septembrie 1916 raporta că: „grupele de armată ce operează concentric de sub conducerea lui Mackensen și Gallwitz trebuie să reușească acum, în timp de două luni, să pregătească României soarta Serbiei și să răstoarne astfel întregul plan al marii ofensive ruse în Balcani”¹³.

Analizată din această perspectivă situația României a fost și mai clar conturată de W. Steen, ministrul plenipotențiar al Belgiei la Roma, care, într-un raport înaintat ministrului de externe Beyens, la 17 octombrie 1916, relatează că austro-germanii intenționau să traverseze Moldova pentru a ajunge la Odesa, închizând astfel România într-un cerc¹⁴. Din punct de vedere militar strategia Puterilor Centrale consta „în ocuparea trecătorilor din Transilvania, la vest de ținutul secuilor, să coboare apoi la Bacău și la nodul feroviar din Tecuci și să invadeze câmpia basarabeană”¹⁵.

Autorul raportului, fără a se considera un strateg în arta militară, era de părere că pentru România era mai puțin probabilă invadarea prin Moldova decât prin Muntenia. Mai mult decât atât, românii dădeau asigurări că „frontiera lor munteană ar fi greu de forțat, chiar de către un inamic care dispune de efective mult superioare celor pe care ei le-ar putea opune”¹⁶. Evenimentele au arătat o altă realitate datorată, așa cum sesiza și diplomatul belgian „lipsei de acțiune a aliaților”, ceea ce a determinat pe români „să trimită la Dunăre și în Dobrogea efectivele pe care le destinaseră”¹⁷ altor acțiuni.

Concluzia de bază consta în faptul că „dacă Aliații și-ar fi ținut promisiunile și ar fi jucat rolul pe care singuri și l-au asumat, România ar fi fost în măsură de a-l îndeplini pe cel pe care și-l rezervase cu asentimentul Antantei”¹⁸.

Perspectivile deveneau tot mai sumbre după cum rezultă dintr-un alt raport diplomatic întocmit, la 19 octombrie 1916, de către ministrul plenipotențiar al Belgiei în Franța, E. de Gaiffier, în urma unei întervederi

¹³ *1918 la Români...*, p. 838.

¹⁴ *Ibidem*, p. 849.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 850.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

cu reprezentantul României la Paris, A. Lahovary. Diplomatul român îi relatase cu acel prilej că în Dobrogea, încă, se rezista, însă în Carpați situația „fără să fie disperată, era foarte serioasă, iar între Orșova și Buzău șase coloane sub comanda lui Falkenhayn porniseră asaltul asupra frontierelor românești”¹⁹. La aproximativ 40 km. de Buzău germanii concentraseră un număr impresionant de trupe intenționând să manevreze prin stânga, să pătrundă până la Adjud, punctul cel mai important din linia strategică Cernăuți-București, cu speranța să separe Moldova de Muntenia și să intercepteze eventualele ajutoare venite din Rusia²⁰.

Cu toate că pentru Aliați România constituia un partener important, în realitate erau pe cale să-l piardă tratându-l „în mod detestabil, conform aprecierii diplomatului român. Al. Lahovary considera că atâta vreme cât Cabinetele și Statele Majore nu ne ceruseră nici un moment să subordonăm țelul suprem planului general al operațiunilor militare, Aliații ar fi trebuit să nu permită scoaterea României din luptă și să înțeleagă că noi urmăream realizarea aspirațiilor noastre naționale”²¹.

Mai mult decât atât, după cum raporta atașatul militar al Belgiei în Italia, la 21 octombrie 1916, Aliații promisese României încă din august același an, că Rușii vor avea trei divizii la frontiera din sudul Basarabiei; Generalul Sarraill va declanșa o ofensivă în Macedonia; Rușii vor trece Carpații spre Cârlibaba odată cu românii”²². La data raportării atașatului militar A. Morel nici una din cele trei promisiuni nu fusese onorată. Totodată, în Moldova ar fi trebuit să existe două corpuri rusești de armată, însă sosirea lor nu fusese confirmată.

Debutul anului 1917 se contura și mai sumbru pentru România după cum o demonstrează raportul altui atașat militar trimis tot de Belgia, de data aceasta la Paris. La 17 ianuarie 1917 el îi transmitea, în mod confidențial, ministrului său de război M.F. Wiellemans informații cu privire la strategia și tactica rusă privind situația frontului și probabila evacuare a trupelor române în Rusia. În opinia lui I. Lambert ideea de bază a strategiei generalului Saharov consta în „retragerea continuă în

¹⁹ *Ibidem*, p. 852.

²⁰ *Ibidem*, p. 853.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, p. 855.

direcția întăririlor sale, evitând să se lase angajat temeinic”²³. Tactica respectivă nu constituia o surpriză pentru atașatul militar belgian, care ajunsese la concluzia că ea reprezenta „o metodă obișnuită la ruși și ei o adoptă cu atât mai ușor cu cât luptă pe un teritoriu care nu este al lor”²⁴. În asemenea condiții autorul raportului aprecia că România urma să fie abandonată, fapt pentru care se vorbea tot mai mult despre pregătirea transferului în Rusia a guvernului român și a corpului diplomatic.

Pe lângă considerentele de ordin strategic, militar și politic după cum rezultă din raportul unui înalt funcționar de la Foreign Office adresat secretarului de stat al afacerilor externe britanice, Puterile Centrale aveau și alte interese pentru a pune stăpânire pe întreaga țară. Motivul ce se ascundea „sub imensul efort pe care-l fac Imperiile Centrale să ocupe bogatele câmpii ale României” consta în „nevoia urgentă de a menține stocurile de furaj care se epuizează, acaparând enormele cantități de grâne înmagazinate în interiorul frontierelor”²⁵.

Întreaga conjunctură externă și internă, dar, mai cu seamă înfrângerile suferite pe front au alimentat și au produs criza din România manifestată pe plan politic, militar, financiar, alimentar și sanitar, așa cum rezultă din *Însemnările* căpitanului Maleissyé din Statul Major al armatei franceze, ofițer de legătură în Rusia și România. Din același document pot fi desprinse alte cauze ale situației deosebit de grele a țării. O primă constatare a autorului *Însemnărilor* făcea trimitere la „totala neînțelegere dintre ruși și români, de la soldatul simplu până la ofițeri”²⁶. În esență, ea se datora rușilor care îi disprețuiau pe români instalându-se la ei „ca într-o țară cucerită” purtându-se mai mult ca stăpâni decât ca aliați”²⁷. În realitate Rusia nu ținuse ca România să intre în război, preferând ca Regatul să rămână neutru, iar într-un moment oportun să intervină pentru a-i susține pe români „așa cum frânghia îl susține pe spânzurat”²⁸. În sprijinul unor asemenea afirmații au fost aduse argumente concludente ce demonstau că dacă Rusia ar fi dorit să ajute la timp, Bucureștiul nu ar

²³ *Ibidem*, p. 876.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 880.

²⁶ *Ibidem*, p. 900.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

fi fost luat, însă „încetineala voită și calculată a rușilor a permis totul, armata română trebuind să facă față presiunii bulgare, turcești, austro-germane”²⁹. Concluzia de bază desprinsă în urma analizei constă în faptul că: „Rușii nu țin să salveze România. Ei lasă impresia că preferă să o vadă invadată, pentru ca apoi, politic vorbind, să devină eliberatori, să ceară compensații și să-și deschidă drumul spre Constantinopol”³⁰.

Atât din *Însemnările* căpitanului Maleissyé, cât și dintr-un raport al atașatului militar belgian la Paris, Lambert, ca de altfel și din *Istoria războiului pentru întregirea României* a lui C. Kirițescu, rezultă că la iritarea stării de spirit și agravarea situației din România un factor însemnat l-a constituit „propaganda intensă pe care Germania o făcea contra regelui Ferdinand și a guvernului său”. Scopul urmărit era acela de a provoca „dezertarea unei divizii”, punând „în circulație o proclamație în care se preconizează înrolarea prizonierilor români în armatele imperiale”³¹.

Din nefericire propaganda germană avea destui adepți printre români, realitate rezultată și din *Însemnările* căpitanului Maleissyé, care a făcut trimiteri la două cazuri deosebit de grave. Primul se referea la „rolul generalului român Socec în bătălia de la București, care, în mod deliberat, l-a lăsat pe Mackensen liber în acțiunile sale”³². Cel de al doilea caz l-a vizat pe colonelul Sturdza și adjunctul său, fiul generalului Crăiniceanu, care au „răspândit manifeste progermane referitoare la pace, îndemnând pe români să întoarcă armele lor contra rușilor”³³. Pe drept cuvânt ofițerul francez concluziona că se dovedește „cu prisosință că mișcarea progermană există încă în armată și că uneltirile germane din România sunt departe de a fi înlăturate, cu toate asigurările care pot fi date că lucrurile nu stau așa”³⁴.

În pofida tuturor condițiilor interne și externe deosebit de grele români au rezistat din punct de vedere economic, moral, psihic, în cele din urmă și militar. O dovedesc documentele diplomatice ale vremii, cum este și cazul raportului din vara anului 1917, întocmit de ministrul

²⁹ *Ibidem*, p. 902.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, p. 908.

³² *Ibidem*, p. 900.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*.

plenipotențiar al Franței în România, Saint-Aulaire, care îl informa pe Ribot, ministrul afacerilor externe despre sosirea la Iași a prizonierilor de război transilvăneni³⁵. Într-un prim eșalon sosiseră 1 500 de oameni, dar se estimase că numărul lor avea să se ridice la 40 000. Cu acei soldați guvernul român a format un corp de voluntari integrat în armata reorganizată, care avea să salveze ființa națională prin luptele de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Din respectivul document-raport rezultă că „Poporul român a făcut o primire entuziastă <transilvănenilor> și nu puteai să nu rămâi uimit, văzând pe acești soldați bine echipați și bine instruiți defilând pe străzile orașului, toți într-o excelentă formă fizică și a căror calitate de voluntari garanta ținuta morală”³⁶.

Demnă de remarcat concluzia diplomatului francez care aprecia astfel mărețul eveniment: „Se poate spune că acum, nu ca în urmă cu un an, românii au încredere în armata lor, nu din pricină că și-ar face cumva iluzii asupra războiului și asupra exigențelor impuse de conducerea unei armate, ci pentru că, încercați de suferințe și învățând din greșelile conducătorilor lor, ei sunt în măsură să aprecieze nemijlocit adevărata valoare a soldaților lor”³⁷.

³⁵ *Ibidem*, p. 915.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.